

Italijani su ubjedljivom većinom odbacili predlog ustavne reforme koji je iznio premijer Mateo Renzi. Poslije teškog poraza, jer protiv reformi bilo više od 59 odsto birača, Renzi je podnio ostavku.

Tzv. Boši-reforma, nazvana po Rencijevoj ministarki za reforme Mariji Eleni Boši, predviđala je da Senat, koji predstavlja italijanske regione, sa 315 bude smanjen na 100 predstavnika koji više ne bi bili direktno birani. Takav Senat više ne bi imao pravo da odlučuje o svim zakonima. Time bi, kako je tvrdio Renzi, bile spriječene stalne blokade sa kojima se italijanska izvršna vlast suočava decenijama. Zbog toga je Italija u posljednjih 70 godina imala čak 63 vlade.

Dalje, predlog je bio da stranka, koja ubuduće osvoji 40 odsto glasova, u parlamentu dobije apsolutnu većinu. Vlada ojačana na takav način, mogla bi da sprovedi hitno potrebne reforme. Smisao predloga je bio da budu povećana premijerova ovlašćenja kako bi mogao da sprovede oštre ekonomske reforme. Rencijev cilj je bio da tim reformama donese političku stabilnost Italiji.

„Često su vlade padale upravo u onom trenutku kada su pokušavale da sprovedu reforme“, kazao je Kristijan Dunstman, profesor ekonomije na univerzitetu Koledž u Londonu, koji je dugo predavao u Italiji.

Gorak poraz Rencija i njegovih Demokrata znači i pobjedu populističkih snaga. To je „pobjeda naroda nad velikim silama“, rekao je Mateo Salvini, šef desničarske Lega Nord. Salvini je zatražio hitno raspisivanje novih izbora, baš kao i Bepe Grilo, lider protestnog pokreta "Pet zvijezda".

To je bio jedan od središnjih zahtjeva opozicije sastavljene od populista lijevog i desnog krila političkog spektra, ali i građanske političkog centra. Tako su se u velikoj anti-Renzi koaliciji našli kako komunisti, tako i neofašisti.

Sada su sve oči usmjerene prema državnom predsjedniku Serđu Matareli. On mora da odluči kako dalje.

Matarella je Rencijevu ostavku prihvatio, ali kako se stranke u parlamentu još nisu dogovorile ko bi mogao biti privremeni premijer, predsjednik je premijerovu ostavku jednostavno „zamrznuo“ do petka. Tada treba da bude usvojen budžet za 2017.

Moguće je i formiranje tehnokratske, prelazne vlade, a raspisivanje izbora tek u redovnom terminu 2018. Pitanje je da li će Renzi nastupiti na čelu liste Demokrata, jer je i u okviru svoje partije neomiljen, prije svega na lijevom krilu. Ipak, Italijom je vladao tri godine što je za tamošnje uslove gotovo vječnost i veoma je vjerovatno da će Renzi ponovo u trku.

Grilo, populistički vođa najveće opozicione grupacije "Pet zvijezda" u parlamentu je uputio zahtjev: „Privremeni izbori iduće nedjelje! Mi smo spremni!“

No, tako brzo i jednostavno izgleda neće moći. Ministar unutrašnjih poslova Anđelino Alfano, koji predvodi jednu konzervativnu otcijepljenu stranku, polazi od toga da će u februaru doći do privremenih izbora. Vođa separatističke Sjeverne lige Salvini je takođe uputio zahtjev za privremene izbore. Njih želi i "Forza Italia" iz građanskog tabora. Za pokret "Forza Italia" bi se kandidovao javnosti itekako poznati političar Silvio Berlusconi, bivši premijer, čija je vladavina praćena mnogim skandalima, a koji je napunio 80 godina.

Pošto su Britanci glasali za izlazak iz Evropske unije, a Amerikanci izabrali Donalda Trampa za predsjednika, referendum u Italiji je doživljavao kao sudbinski. Da je većina Italijana zaokružila „Da“, u zemlji bi bilo moguće sprovođenje temeljnih reformi, vjerovao je Renzi. Upozoravao je da ukoliko budu glasali protiv, to bi mogao da bude početak kraja eurozone.

Premijer Renzi je prije skoro tri godine stupio na funkciju kao reformator.

„Pokrenuo je brojne stvari u dobrom smjeru, poput reforme radnog zakonodavstva. Firmama je sada nešto jednostavnije da otpuste radnike”, smatra Kristijan Dunstman.

Pored toga, tu su i poreske olakšice za mala i srednja preduzeća. Jasna je bila želja privrede da Rencijeva vlada nastavi svoj rad.

Salvini, iz Lega Nord, sada kaže da je „Ne” na referendumu bila za mnoge Italijane mogućnost da daju oduška nezadovoljstvu. To je „Ne” neoliberalnim reformama, „Ne” mjerama štednje, „Ne” establišmentu, „Ne” euru i Evropskoj uniji.

Mali broj birača strahuje zbog nestabilnog stanja koje se očekuje u idućim nedjeljama ili mjesecima. Na italijanskoj televiziji se referendum komentariše poput neke fudbalske utakmice. Govori se o taktici i fintama, a ne toliko o realnim posljedicama za privrednu i finansijsku politiku.

U većini analiza sada se naglašava da je rezultat glasanja zapravo novi izraz nepovjerenja u EU. Argument je otprilike ovakav: „Ne” je pobjeda populista i protivnika eura. Oni bi prvom sljedećom prilikom mogli da preuzmu vlast. Virdžinia Rađi iz "Pet zvijezda" od ovog ljeta je nova gradonačelnica Rima.

„Pet zvijezda” želi da građani glasaju o članstvu u eurozoni. Vjerovatnoću da će Italija da napusti monetarnu uniju, firma za savjetovanje o investiranju Sentix procjenjuje na 19,3 odsto – više nego ikada ranije. Oni se pri tom pozivaju na anketu sprovedenu među 1.000 finansijskih stručnjaka.

Nasuprot tome, onima koji zagovaraju „Ne” na referendumu manje je važan sadržaj, a više ih interesuje da sruše vladu, smatra Jerg Buk, direktor Njemačko-italijanske privredne komore u Milanu. Njemačka štampa piše da se u Italiji, kao nijednoj drugoj zemlji, gaji nepovjerenje prema svojoj političkoj kasti.

„Političari su već previše puta dokazali da im lične privilegije znače mnogo, a dobrobit svoje zemlje – malo. Zašto bi Renci bio izuzetak? Za mnoge je sistem dvodomnog parlamenta nekakva – mada slaba – zaštita od političara“, ocijenio je u komentaru list Rajn-cajtung iz Koblenca.

Dodatno je loša ekonomska situacija oslabila Rencijevu poziciju. Još je oko 12 odsto Italijana bez posla, a među mladima je nezaposlenost mnogo viša – 40 procenata. Privredni učinak je danas niži nego prije 10 godina, a zaduženost države iznosi više od 130 odsto bruto društvenog prihoda. To je u eurozoni, poslije Grčke, najveća zaduženost.

Neki analitičari upozoravaju na opasnost ekonomske stagnacije. To ne koči samo Italiju, već i čitavu eurozonu.

„Problem je što euro ne može da funkcioniše sa sadašnjim članovima i, osim toga, on je ekstremno nesocijalan“, kaže ekonomista Čarls Dima iz konsultantske firme LSR. „To populistima obezbjeđuje solidnu bazu. Oni nakon italijanskog referenduma imaju još mnoge mogućnosti da uzdrmaju establišment EU.“

U martu 2017. izbori se održavaju u Holandiji, u aprilu slijedi Francuska, a na jesen Njemačka. U svakoj od tih zemalja postoje jake desno-populističke stranke koje odbijaju i euro i Evropsku uniju.

Banke izvukle deblji kraj

Evropska i međunarodna finansijska tržišta su relativno opušteno primila "Ne" na referendumu u Italiji. Početne berzanske turbulencije su se smirile. Samo su italijanske banke izvukle deblji kraj. U ozbiljne probleme bi, po mišljenju Instituta nemačke privrede, mogla zapasti treća po veličini banka Italije Monte dei Paschi di Siena. Ona ima previše kredita bez pokrića i do kraja godine mora nabaviti pet milijardi eura svježeg kapitala. No, to će zbog aktuelne komplikovane političke situacije biti malo teža misija. Ukoliko toj banci to ne pođe za rukom, Evropska centralna banka bi mogla tražiti njenu likvidaciju. Posljedica toga bi bila kriza banaka, koja bi se mogla razviti u finansijsku krizu u Italiji. EU nervozno prati novu nesigurnost u Italiji. Troškovi za finansiranje italijanskih državnih dugova i dalje polako rastu. Jedan šef italijanske vlade koji se

povukao sa funkcije nije ništa novo. Ali, loše je to što njegove reforme neće biti sprovedene, navodi nemački Dojče vele (DW). Po DW, u Briselu vlada varljiv mir. No ispod površine je strah. Jer, kako će Italija riješiti problem svoje prezaduženosti ako ne bude primijenila čak ni blage mjere Matea Rencija?" U njemačkoj štampi ima upozorenja da „ukoliko u Rimu sada ne budu pametno vladali, Italija koju potresaju krize bi ubrzo mogla da se nađe na ivici ponora. A pad jednog tako velikog kalibra kao što je Italija, za eurozonu bi bio sasvim drukčiji izazov od stabilizacije mnogo manjeg stalnog pacijenta – Grčke", komentarisao je Nirnberger nahrihten iz Nirnberga. Odlazeći predsjednik Evropskog parlamenta Martin Šulc ne vidi razloga da se govori o novoj krizi u EU. Sljedeće nedjelje će šefovi vlada i država EU imati priliku da razgovaraju o najnovijem uspjehu populistickih strujanja. Pitanje je ko će tada na tom sastanku zastupati Italiju.

Stop desnici

Bivši lider Stranke zelenih Aleksander Van der Belen pobjednik je predsjednickih izbora u Austriji ispred kandidata ultradesnice Norberta Hofera. Belen je dobio 53,8 odsto glasova, a Hofer 46,2 odsto i odmah priznao poraz u nedjelju, 4. decembra. Među političarima etabliranih partija širom Evrope je primjetno olakšanje jer je naizgled zaustavljen niz pobjeda desničarskih političara koji je kulminirao izborom Donalda Trampa za predsjednika Sjedinjenih Američkih Država. Komentatori pišu o „olakšanju" i „nadi" da Evropom neće zavladatai „populizam".

Milan BOŠKOVIĆ